Datum van inontvangstneming	:	22/07/2014

Zaak C-297/14

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

17 juni 2014

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

15 mei 2014

Verzoeker en verzoeker in Revision:

Rüdiger Hobohm

Verweerders en verweerders in Revision:

Benedikt Kampik Ltd & Co.

Benedikt Aloysius Kampik

Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien S. L.

BUNDESGERICHTSHOF

BESLISSING

uitgesproken op:

(omissis)

In de zaak

Dr. Rüdiger Hobohm, (omissis) Neu Wulmstorf,

verzoeker en verzoeker in Revision,

(omissis)

tegen

1. Benedikt Kampik Ltd. & Co. KG, (omissis) Denia, Spanje (hierna: „verweerder 1”),

2. Benedikt Aloysius Kampik, (omissis) Denia, Spanje (hierna: „verweerder 2”),

3. Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien S. L., (omissis) Denia, Spanje (hierna: „verweerder 3”),

verweerders en verweerders in Revision,

(omissis)

[Or. 2]

De derde Zivilsenat van het Bundesgerichtshof heeft na de terechtzitting op 15 mei 2014 (omissis)

beslist:

De beslissing op verzoekers Revision (omissis) wordt aangehouden.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt overeenkomstig artikel 267 VWEU verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

„Kan een consument op basis van de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (PB L 12, blz. 1), gelezen in samenhang met de als tweede genoemde situatie in artikel 16, lid 1, ervan, bij het gerecht van zijn woonplaats een vordering instellen tegen zijn medecontractant, die in een andere lidstaat van de Europese Unie een commerciële of beroepsactiviteit ontplooit, wanneer de overeenkomst die aan de vordering ten grondslag ligt weliswaar niet rechtstreeks betrekking heeft op een dergelijke activiteit van de medecontractant die gericht is op de woonstaat van de consument, maar wel strekt tot de verwezenlijking van het economische resultaat dat werd beoogd met een tussen de partijen voordien gesloten en reeds afgewikkelde andere overeenkomst, waarop de bovengenoemde bepalingen van toepassing zijn? **[Or. 3]**

Motivering:

I.

1 De in Duitsland wonende verzoeker maakt tegenover verweerders, die in Spanje actief zijn in de vastgoedsector, rechten geldend die voortvloeien uit een lastgevingsovereenkomst.

2 Verweerder 2 heeft voor „Kampik Immobilien KG" bemiddeld bij het sluiten door verzoeker op 8 oktober 2005 van een optieovereenkomst voor een woning in een nog door een Duitse principaal te bouwen vakantiepark te Denia aan de Costa Blanca (Spanje). Het vakantiepark werd via een Duitstalig prospectus (ook) in Duitsland aangeboden. Op 17 juni 2006 hebben de principaal als verkoper en verzoeker en zijn echtgenote als koper de koopovereenkomst gesloten waarop de optieovereenkomst betrekking had.

3 Na betaling door de kopers van de eerste twee termijnen voor een totaalbedrag van 62 490 EUR, raakte de verkoopster in 2008 in economische moeilijkheden zodat de voltooiing van het vakantiepark in gevaar werd gebracht. Verweerder 2 heeft verzoeker aangeboden ervoor te zorgen dat de woning werd voltooid. Daarop zijn verzoeker en zijn echtgenote naar Spanje gereisd, waar zij verweerder 2 een notariële volmacht hebben bezorgd om in verband met de in 2006 gesloten koopovereenkomst hun belangen te behartigen. Verzoeker heeft verweerder 2 een cheque aan toonder gegeven voor een bedrag van 27 647 EUR, als gedeeltelijke betaling van de derde termijn. Verweerder 2 heeft de cheque op de rekening van verweerder 3 laten verzilveren. In januari 2009 heeft verzoeker verweerder 2 nog eens 1 448,72 EUR overgemaakt, die verweerder 2 naar eigen zeggen **[Or. 4]** nodig had ter aflossing van een ten laste van verzoeker ingeschreven hypotheek. In werkelijk werd de hypotheek niet afgelost.

4 Nadat tussen de partijen meningsverschillen waren ontstaan in verband met de insolventie van de principaal, hebben verzoeker en zijn echtgenote de aan verweerder 2 toegekende volmacht herroepen. Verzoeker vordert van verweerders de terugbetaling van de betaalde bedragen.

5 Het door verzoeker geadieerde Landgericht, in wiens rechtsgebied verzoeker woont, heeft de vordering niet ontvankelijk verklaard wegens territoriale onbevoegdheid. Het tegen deze beslissing ingestelde beroep is verworpen. Met de door de verwijzende rechter toegestane Revision zet verzoeker zijn rechtsstrijd voort.

II.

6 Overeenkomstig artikel 267 VWEU moet, onder opschorting van de procedure in Revision, het Hof van Justitie van de Europese Unie om een prejudiciële beslissing worden verzocht, daar de beslissing van de verwijzende rechter over verzoekers beroep in Revision afhangt van het antwoord van het Hof van Justitie op het verzoek om uitlegging van de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van

beslissingen in burgerlijke en handelszaken (hierna: „verordening nr. 44/2001"), gelezen in samenhang met de als tweede genoemde situatie in artikel 16, lid 1, ervan.

7 1. Het Landgericht heeft uiteengezet dat onder het begrip „richten" van de handelsactiviteit in de zin van artikel 15, lid 1, sub c, van verordening 44/2001, voor zover het de tweede daarin vermelde situatie betreft, niet elke verkoopbevorderende activiteit van de ondernemer valt. Weliswaar volstaat het enerzijds dat de ondernemer in andere lidstaten onder een of andere vorm **[Or. 5]** reclame maakt, maar anderzijds moet de bevoegdheidsregel, gelet op het feit dat hij een uitzondering vormt, restrictief worden uitgelegd. De concrete contractsluiting moet rechtstreeks gebaseerd zijn op de commerciële activiteit van de ondernemer in de woonstaat van de consument. Dat is in de onderhavige zaak niet het geval. Weliswaar wordt niet betwist dat verweerders via het internet reclame hebben gemaakt en daarbij hun bemiddeling bij de totstandkoming van vastgoedtransacties in Spanje hebben aangeboden. Het is mogelijk dat die aangeboden bemiddeling, zoals verzoeker meent, ook eigendomsbeheer in verband met vastgoedactiviteiten behelst. Er bestaat echter geen rechtstreeks verband tussen de in de onderhavige zaak aan de orde zijnde en in de zomer van 2008 gesloten lastgevingsovereenkomst en de door verweerders via het internet gevoerde reclame. Zoals verzoeker zelf aanvoert, heeft verweerder 2 in de zomer van 2008 zijn hulp aangeboden om te zorgen voor de vakantiewoning die verzoeker in 2006 in Spanje had gekocht. Dat aanbod, dat enkel aan verzoeker is gedaan die dit in vertrouwen op de rechtschapenheid van verweerder 2 heeft aanvaard, is volgens de bovengenoemde beginselen geen gerichte activiteit in de zin van artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, zodat de artikelen 15 en 16 van diezelfde richtlijn niet toepasselijk zijn. Het is weliswaar juist dat de in 2005 tussen de partijen gesloten makelaarsovereenkomst tot stand is gekomen op basis van verweerders' commerciële activiteit in de zin van artikel 15, lid 1, sub c, van verordening 44/2001, maar de rechtsbetrekkingen uit die overeenkomst zijn beëindigd door het sluiten van de koopovereenkomst van 17 juni 2006. De herneming door de partijen van hun zakenrelatie in de zomer van 2008 was gebaseerd op een nieuwe zelfstandige overeenkomst, waarvan het ontstaan niet kan worden toegeschreven aan de algemene commerciële activiteit van verweerders, maar wel aan het tussen de partijen bestaande persoonlijke contact. **[Or. 6]**

8 Het is irrelevant dat het vertrouwen van verzoeker zijn oorsprong vindt in de aanvankelijk tussen de partijen in 2005 gesloten makelaarsovereenkomst, die verzoeker toen had gesloten op basis van de door verweerders op het internet gevoerde reclame. Tussen de lastgevingsovereenkomst uit 2008 en de reclame van verweerders die verzoeker in 2005 heeft gezien bestaat niet het vereiste rechtstreekse verband. Het is niet wegens deze reclame dat verzoeker heeft beslist de volmacht van juli 2008 te ondertekenen, maar wel omdat hij verweerder 2 persoonlijk kende en hij hem op basis van dat contact het vertrouwen heeft geschonken.

9 2. Of deze uitkomst de rechterlijke toetsing doorstaat, hangt af van het antwoord van het Hof van Justitie van de Europese Unie op de voorgelegde vraag.

10 a) In de onderhavige fase van de procedure is het irrelevant of het betoog van verzoeker geldt voor een contractueel recht tegen alle verweerders. Het is juist dat het gerecht van de woonplaats van de consument slechts bevoegd is krachtens artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, gelezen in samenhang met de als tweede genoemde situatie in artikel 16, lid 1, ervan, indien de vordering voortvloeit uit een contractuele betrekking. Het is niet zeker of een dergelijke betrekking met alle drie de verweerders bestaat. Aangezien het Landgericht zich – vanuit zijn juridisch standpunt logischerwijs – niet heeft uitgesproken over de doeltreffendheid van verzoekers middel, moet die in de procedure in Revision echter ten aanzien van alle drie de verweerders worden verondersteld. De aan het Hof van Justitie van de Europese Unie gestelde vraag betreffende de bevoegdheid krachtens de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, gelezen in samenhang met de als tweede genoemde situatie in artikel 16, lid 1, ervan, is wegens de mogelijke contractuele vorderingen even relevant voor alle verweerders. **[Or. 7]**

11 b) Het Landgericht is ervan uitgegaan dat het in het onderhavige geding om een door een consument gesloten overeenkomst in de zin van artikel 15 e.v. van verordening nr. 44/2001 gaat. De verwijzende rechter is het daarmee eens.

12 c) Evenmin kan worden bekritiseerd dat het Landgericht de toepasselijkheid van het eerste alternatief van artikel 15, lid 1, sub c, van verordening 44/2001, dat vereist dat de contractant van de consument een beroepsactiviteit ontplooit in de lidstaat waar de consument zijn woonplaats heeft, heeft ontkend met de motivering dat verweerders enkel in Spanje actief zijn. Ook met die zienswijze is de verwijzende rechter het eens.

13 d) Derhalve is de vordering, ingesteld bij het voor de woonplaats van verzoeker bevoegde Landgericht (als tweede genoemde situatie in artikel 16, lid 1, van verordening nr. 44/2001) slechts ontvankelijk indien op de onderhavige zaak de tweede in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001 vermelde situatie van toepassing is, waarvoor vereist is dat de activiteit van de ondernemer gericht is op de lidstaat waar de consument woont en dat de overeenkomst onder die activiteit valt. Daarbij is niet vereist dat de overeenkomst tussen de consument en de ondernemer op afstand is gesloten (arrest Mühlleitner, C-190/11, ECLI:EU:C:2012:542, punt 35 e.v.).

14 Het Landgericht is uitgegaan van de veronderstelling dat de bemiddelingsactiviteit, verricht door de in Spanje gevestigde verweerders, ook op Duitsland was gericht. Bijgevolg moet ook in de procedure in Revision van die veronderstelling worden uitgegaan. Overigens kan dit, gelet op de feitelijke situatie en de stand van geding, zonder meer worden verondersteld. Het staat aan de nationale rechter om te beslissen of in ieder afzonderlijk geval, bij een globale

beoordeling van de omstandigheden waaronder de betrokken consumentenovereenkomst is gesloten, **[Or. 8]** aan de voorwaarden van artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001 is voldaan (arrest Emrek, C-218/12, ECLI:EU:C:2013:666, punten 26 en 31). Het is juist dat die beoordeling in beginsel aan de feitenrechter is voorbehouden. De verwijzende rechter merkt echter op dat verweerders hun diensten in het Duits onder de domeinextensie „com" op het internet hebben aangeboden, op de betrokken website als contactmogelijkheid een e-mailadres met de domeinextensie „de" hebben opgegeven en gebruik hebben gemaakt van Duitstalige prospectussen. Volgens hem zijn dit de door het Hof van Justitie van de Europese Unie in het arrest Pammer en Hotel Alpenhof (C-585/08 en C-144/09, ECLI:EU:C:2010:740, punt 93) vermelde aanwijzingen dat de activiteit van de verkoper gericht is op een andere lidstaat. Voorts hebben verweerders op hun internetpagina een Berlijns telefoonnummer voor hun „Backoffice" vermeld.

15 Daartegenover voldoet de in de zomer van 2008 tot stand gekomen lastgevingsovereenkomst, waaruit verzoeker zijn rechten afleidt, op zich beschouwd niet aan de voorwaarden van de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001. Afgezien van de beperkt relevante omstandigheid dat de partijen in het Duits communiceerden, is niet voldaan aan een van de criteria die het Hof van Justitie van de Europese Unie – echter niet uitputtend – in bovengenoemd arrest Pammer en Hotel Alpenhof heeft vermeld (internationale aard van de activiteit, opgave van routebeschrijvingen vanuit andere lidstaten, gebruik van een andere taal of munteenheid dan die van lidstaat waar de ondernemer is gevestigd, mogelijkheid om in die andere taal de boeking te verrichten, vermelding van telefoonnummers met internationaal kengetal, uitgaven voor een zoekmachineadvertentiedienst om in andere lidstaten wonende consumenten gemakkelijker toegang te verlenen tot de site van de ondernemer **[Or. 9]** of diens tussenpersoon, gebruik van een andere domeinextensie dan die van de lidstaat waar de ondernemer is gevestigd, verwijzing naar clientèle uit andere lidstaten) opdat de activiteit van verweerders in Spanje op een andere lidstaat zou zijn gericht, en evenmin zijn er daarvoor vergelijkbare aanwijzingen. Veeleer gaat het om een op zich staande overeenkomst, die pas in Spanje tot stand is gekomen na de afwikkeling van de tussen verweerders en verzoeker gesloten bemiddelingsovereenkomst. Op basis van de door het Landgericht gedane vaststellingen kan ook de door verweerder 2 aanvaarde lastgeving (zorgen voor de voltooiing van de door verzoeker en diens echtgenote gekochte woning) inhoudelijk gezien althans niet rechtstreeks worden gekwalificeerd als een op Duitsland gerichte bemiddeling voor het sluiten van overeenkomsten voor het verwerven van vastgoed.

16 Bijgevolg rijst de vraag of tussen de bemiddelingsovereenkomst uit 2005 en de in 2008 gesloten lastgevingsovereenkomst een voldoende band bestaat op grond waarvan op laatstgenoemde overeenkomst de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, gelezen in samenhang met de als tweede genoemde situatie in artikel 16, lid 1, ervan, kan worden toegepast.

17 aa) Gelet op de arresten Emrek (ECLI:EU:C:2013:666) en Mühlleitner (ECLI:EU:C:2012:542) van het Hof van Justitie van de Europese Unie, is de verwijzende rechter geneigd te oordelen dat in de onderhavige zaak een voldoende band bestaat tussen de bemiddelings- en de lastgevingsovereenkomst, zodat de voorwaarden van artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, voor zover het de tweede daarin vermelde situatie betreft, ook voor de tweede overeenkomst uit 2008 gelden. Het Hof van Justitie heeft in deze arresten geoordeeld dat het in het kader van de teleologische **[Or. 10]** uitlegging van artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001 in strijd zou zijn met de doelstelling van deze verordening – die eruit bestaat de zwakkere partij bij de overeenkomst te beschermen – indien aan deze bepaling bijkomende ongeschreven voorwaarden worden toegevoegd, zoals een causaal verband tussen het richten van de commerciële of beroepsactiviteit op de woonstaat van de consument en het sluiten van de overeenkomst (arrest Emrek, ECLI:EU:C:2013:666, punt 24) of het op afstand sluiten van de overeenkomst (arrest Mühlleitner, ECLI:EU:C:2012:542, punt 42). Aangaande het causaal verband heeft het Hof in het arrest Emrek verder geoordeeld dat dergelijk verband weliswaar geen noodzakelijke voorwaarde is voor de toepassing van artikel 15, lid 1, sub c, van verordening 44/2001, maar dat waar dit verband bestaat het – juist zoals het op afstand sluiten van de overeenkomst – een aanwijzing van een „gerichte activiteit" vormt (punt 29).

18 In de onderhavige zaak lag de op Duitsland gerichte activiteit van verweerders ten gronde aan de sluiting van de lastgevingsovereenkomst, zodat deze omstandigheid, gelet op de bovenstaande overwegingen van de verwijzende rechter, een belangrijke aanwijzing kan vormen om te oordelen dat de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, op die overeenkomst toepasselijk is. Verweerders hebben bemiddeld bij de totstandkoming van optie- en verkoopovereenkomsten voor vastgoed in Spanje. Die activiteit heeft geleid tot de overeenkomsten die verzoeker en zijn echtgenote in 2005 en 2006 hebben gesloten over de aankoop van de **[Or. 11]** woning in Denia. Zonder deze overeenkomsten, die middels de activiteit van verweerders tot stand zijn gekomen, was ook de lastgevingsovereenkomst niet gesloten die aan de vordering ten grondslag ligt en die de problemen bij de afwikkeling van de verkoopovereenkomst diende op te lossen. Anders dan het Landgericht, is de verwijzende rechter ook van oordeel dat dit causaal verband ook niet louter – in zekere zin toevallig – is gebaseerd op het persoonlijke vertrouwen dat verzoeker dankzij de bemiddelingsactiviteit van verweerders in verweerder 2 heeft verkregen. Tussen de bemiddelingsactiviteit inzake vastgoed van verweerders, die ook op Duitsland was gericht in de zin van de als tweede in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001 genoemde situatie, en het sluiten van de lastgevingsovereenkomst met verzoeker en zijn echtgenote bestaat veeleer een wezenlijke inhoudelijke samenhang. Het is juist dat verweerders ten laatste bij het sluiten van de koopovereenkomst over de woning op 17 juni 2006 hebben voldaan aan hun uit de oorspronkelijke bemiddelingsovereenkomst voortvloeiende (hoofd)verplichtingen ten aanzien van verzoeker en zijn echtgenote. De door verzoeker beoogde en ook door verweerders verwachte economische doelstelling

van de bemiddelingsovereenkomst was daarmee echter nog niet bereikt. Ook de lastgevingsovereenkomst had uiteindelijk tot doel dat verzoeker en zijn echtgenote de woning die op basis van de bemiddelingsovereenkomst was verkocht in eigendom konden verwerven en daadwerkelijk konden gebruiken. De met verweerder 2 gesloten lastgevingsovereenkomst diende hetzelfde doel, nadat het vakantiepark wegens de financiële moeilijkheden van de principaal niet meer afgewerkt geraakte. Dit interne verband tussen de bemiddelingsovereenkomst en de lastgevingsovereenkomst pleit ervoor om beide rechtsverhoudingen in hun onderlinge samenhang te beschouwen en ook op de tweede overeenkomst de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001 toe te passen. **[Or. 12]**

Daarvoor pleit in het bijzonder ook de nadruk die het Hof in de bovengenoemde arresten heeft gelegd op de consumentenbescherming. Aangaande de lastgevingsovereenkomst verdienen verzoeker en zijn echtgenote evenveel bescherming als bij het sluiten van de bemiddelingsovereenkomst, daar deze overeenkomst wegens de bovengenoemde redenen als het ware in de lastgevingsovereenkomst werd voortgezet.

19 bb) Het is echter niet mogelijk om met de door de leer van de acte clair (zie bijvoorbeeld arresten Intermodal Transports, C-495/03, ECLI:EU:C:2005:552, punt 33 en CILFIT/Ministero della Sanità, 283/81, ECLI:EU:C:1982:335, punt 16) vereiste zekerheid vast te stellen dat deze uitlegging van de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, kennelijk juist is en voor redelijke twijfel geen ruimte laat, en dat de verwijzende rechter zeker kan zijn dat de rechterlijke instanties van de overige lidstaten en het Hof van Justitie van de Europese Unie over diezelfde zekerheid beschikken. Er zijn immers zeer belangrijke argumenten waarom in de onderhavige zaak de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, niet voor de tweede overeenkomst geldt.

20 Zo heeft het Hof van Justitie in het arrest Mühlleitner (ECLI:EU:C:2012:542, punt 27) benadrukt dat artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001, als afwijkingsbepaling op de algemene regeling van de rechterlijke bevoegdheid, noodzakelijk restrictief moet worden uitgelegd (omissis). Dit kan in de weg staan aan een uitbreidende toepassing van deze bepaling op rechtsverhoudingen **[Or. 13]** die, zoals de onderhavige lastgevingsovereenkomst, slechts in verband met een daarvóór gesloten andere overeenkomst kunnen worden gekwalificeerd als een op een andere lidstaat gerichte handelsactiviteit. Bovendien heeft het Hof van Justitie in het arrest Emrek (ECLI:EU:C:2013:666), bij de beoordeling of er een causaal verband bestond dat een aanwijzing kon vormen dat de ondernemer zijn activiteit op een andere lidstaat richtte, blijkbaar enkel geverifieerd of er een rechtstreeks causaal verband bestond tussen door de ondernemer ingezette middelen en het sluiten van de overeenkomst met de consument (zie punt 20). Tot slot voldoet de lastgevingsovereenkomst zelf, zoals reeds opgemerkt, aan geen van de andere criteria die het Hof in het arrest Pammer en Hotel Alpenhof

(ECLI:EU:C:2010:740, punt 93) – weliswaar niet uitputtend – als passende aanwijzingen heeft vermeld voor de vaststelling dat de activiteit van de ondernemer is gericht op de woonstaat van de consument. Evenmin zijn er vergelijkbare aanwijzingen.

21 cc) In casu is ook niet enkel doorslaggevend of in de onderhavige zaak is voldaan aan de voorwaarden van de als tweede genoemde situatie in artikel 15, lid 1, sub c, van verordening nr. 44/2001. Het staat aan de verwijzende rechter dit te beoordelen (arrest Pammer en Hotel Alpenhof, ECLI:EU:C:2010:740). De aan het Hof van Justitie voorgelegde vraag is niet beperkt tot de onderhavige zaak en kan abstract rijzen een veelvoud aan soortgelijke gevallen.

(omissis)